

AHLAKIN ŞARTLARI, GÖSTERİŞÇİ DINDARLIK, TAKVA VE İHLAS

İçindekiler

Ahlakın Şartları, Gösterişçi Dindarlık, Takva ve İhlas	1
A) AHLAK VE DİN: EVRENSEL DEĞERLER VE HUKUKİ İLKELER.....	1
1. Ahlak Nedir?.....	1
2. Ahlakın Evrenselliği.....	2
3. İslam'da Ahlakın Şartı Kaç?	3
B) KÜLTÜRÜMÜZDE TAKVA.....	6
C) KUR'AN'DA TAKVA VE İHLAS.....	7
1a. Takvanın Önemi.....	7
1b. İhlasın Önemi.....	8
2) Takva Konuları (Korunma Yolları)	8
D) TAKVA KONUSUNDAKİ SAPMALAR.....	10
D) SONUÇ.....	14

Ahlakın Şartları, Gösterişçi Dindarlık, Takva ve İhlas

A) AHLAK VE DİN: EVRENSEL DEĞERLER VE HUKUKİ İLKELER

1. Ahlak Nedir?

Ahlak, insanların huzur ve güven içinde yaşamalarını sağlamak amacıyla kişiler ve toplumlar arası ilişkileri düzenleyen, insanların örtülü de olsa üzerinde uzlaştığı birtakım kurallardan oluşmaktadır.

'Töre', bölgesel ve dönemsel ahlakı, 'din' ise evrensel ahlakı ifade etmektedir. Bölgesel ve dönemsel ahlaki anlayışta, yalnızca belli bir döneme veya bölgeye mensup insanların üzerinde zımnı de olsa uzlaştıkları birtakım değerler söz konusudur. Evrensel ahlak ise, tüm dünya halklarının itiraz etmeyecekleri değerleri kapsar. Törel kuralları çiğneyenler olduğu gibi evrensel değerleri çiğneyenler de olacaktır. Evrensel değerlerin birileri tarafından çiğnenmesi, başlangıçta onların onaylanmadığı anlamına gelmiyor. Biliyoruz ki hukuku benimseyenler de zaman zaman yasaya aykırı davranabilmektedirler.

Ahlak ve din, mutluluğa giden yolu gösterir. Kişinin korkularını, umutsuzlukları umutlu olmaya dönüştürür.

"Ahlak kendimizi nasıl mutlu kılacağımızın öğretisi değil, hangi yolla mutluluğa yaraşır olmamızın öğretisidir. Ancak işin içine din de girerse mutluluğa yaraşır olmama

durumuna düşmekten kaçındığımız oranda, mutluluktan bize düşeni alma umudu da doğar. Çünkü mutluluk **umudu** ilkin, ancak dinle başlayabilir.”¹

“Evrensel ahlak da ilahi din de hak ve adalet üzerine kuruludur. Hak ilkeleri, adalet değerleri temsil etmektedir. Hak barışı, adalet dostluğu getirmektedir. Eğer hak ve adalet gerçekleşmez ise bireysel ve toplumsal sorunlar baş gösterir... Ahlak en düşük düzeyde haklarla, en üst düzeyde erdemle ilişkilidir.”²

Elbette ahlak konusunda çeşitli tanımlar yapılmıştır:

“Ahlak, insan benliğinde köklü bir şekilde yerleşip düşünmeden, zorlamaya ihtiyaç duymadan, kolaylıkla kendisinden fiil ve davranışların meydana geldiği yerleşik özelliklerdir.”³

“Belli bir dönemde belli bir insan topluluklarınca benimsenmiş olan, bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamıdır.”⁴

Genel anlamda ahlak, mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kuralları bütünü.⁵

Ahlaka kaynaklık eden vicdanın tanımı da önemlidir: “Vicdan, iyiyi kötünden ayıran, bizi iyiye sevk eden ve kötünden uzaklaştıran bir hakim kuvvettir.”⁶

Dinin özü ahlaktır. Din, ahlaki değerlerin ilahi buyruklar biçiminde ifade edilmesidir. “Din, ahlak alanında ortaya çıkan belli ödevlerin tanrısal bir buyruk niteliğinde açıklanmasıdır.”⁷

2. Ahlakın Evrenselliği

Ahlakın ve dinin rasyonelliğini savunan Kant (1724 – 1804), ahlakın evrenselliğini şu teziyle desteklemiştir:

“Öyle davran ki, senin istencinin (iradenin) maksimi (özel ilkesi) her zaman genel bir yasa koymanın ilkesi olarak geçerlik kazanabilsin.”⁸ Eylemin maksimi sınanarak genelde bir doğa yasası biçimini alamazsa ahlak bakımından olanaksızdır.⁹

Kant’ın bu görüşünü H. Erdem şöyle ifade etmektedir:

“Öyle hareket et ki, senin hareketinin kanunu, aynı zamanda, diğer insanların hareketleri için bir prensip ve kanun olsun”¹⁰

“Buna göre en temel ve birincil nitelik, evrenselleştirebilirlik ve çelişmezliktir. Yani maksiminiz evrenselleştirilebilir olacak ve kendi içinde çelişki taşımayacak... Kendine yapılmasını istemediğini, sen de başkasına yapma; kendine yapılmasını istediğini, sen de başkasına yap!”¹¹ doğrultusunda olacak ki yapıp ettiğin ahlaki olsun.

¹ Kant, Pratik Usun Eleştirisi, s.175-176.

² <http://www.hakveadalet.com/hak-adalet-ve-ilahi-adalet-baglaminda-evrensel-ahlak>

³ Erdem, 24-25.

⁴ Akarsu, Felsefe Terimleri Sözlüğü, s.18.

⁵ Cevizci, Felsefe Terimleri Sözlüğü, s.5.

⁶ Erdem, Ahlaka Giriş, s.94.

⁷ Kant, Pratik Usun Eleştirisi, s.19.

⁸ Kant, Pratik Usun Eleştirisi, s.55.

⁹ Kant, Pratik Usun Eleştirisi, s.103.

¹⁰ Erdem, 13

¹¹ Yaran, Ahlak ve Etik, s.111.

Eğer bir tutum, bir davranış, bir tavır içindeysen başkalarının da benzerini yapma hakkını kabul etmeliyiz. Tutarlı olmanın gereğidir bu. “Tutarlı olmak bir bilgenin en büyük yükümlülüğüdür, ancak bu çok seyrek görülür.”¹²

Kant’ın bu altın kuralına göre davranışlarımızı düzenleyen ilke şu olmalıdır: Eğer tüm insanlar, tüm dünya, bizim davrandığımız gibi davransa, bu bizi rahatsız etmeyecekse, bizi memnun edecekse işte bu davranış evrensel ahlak kuralı olabilir ve bu ilke, bütün davranışlarımızda ölçü olmalıdır.

Ahlak, duygusal veya içgüdüsel eğilimlerle ilgili olmadığı gibi onların bir sonucu da değildir. Ahlak, iyi niyet ve doğru istek, insanla ilgili görev bilinci, evrenselleştirilebilir ve tutarlı ilkelere sahiptir.

“Ahlakın içgüdülerle, doğal eğilimlerle bağlantısı söz konusu değildir. Ahlak kaynağı us (akıl) olan bir yasaya, kesin buyruğa (kategorisches Imperativ) dayanır, bu buyruk da yapısı gereği önseldir. Bu buyruğun özünü kuran ise, tek salt değer olan “iyi istenç (niyet ve istek)”tir. Öte yandan bu “iyi istenç”, yalnız insanı ilgilendiren bir **ödev**’dir; ödev ise “usun (akıl) sesi”dir, en yüksek değeri içeren bir öğedir. Bu duyuda sevgi, acıma bg. duygusal eğilimlerin izi, etkisi bulunamaz.”¹³

Kendini beğenmişlik, riyakârlık, kıskançlık gibi olumsuz özellikler duygusal nedenlere dayanması nedeniyle ahlakla bağdaşmaz.

“Kendini değerli görme düşkünlüğü, yalnız duyusalığa dayandığından, ahlak yasasının engellediği eğilimler arasındadır. Ahlak yasasının, kendini beğenmişliği yere sermesi de bundandır.”¹⁴

Vicdanı hataya götüren belli başlı sebepler arasında cehalet, eğilimler ve duygular zikredilebilir.¹⁵

İyi niyet ve doğru istek, kişisel mutluluğa dayandırılırsa oradan ahlakın çıkmayacağını bilmeliyiz. “Kişinin **kendi** mutluluğu istencin belirleme nedeni yapılsa bu, ahlaklılık ilkesinin karşısı olur.”¹⁶ Kişisel çıkarlarımızı toplumsal faydanın önüne geçirmek ahlaki duruş olmaz.

3. İslam’da Ahlakın Şartı Kaç?

İslam dünyasında din bilginleri, dini bilgiyi tarih boyunca çeşitli açılardan sistematize etmişlerdir. Bu sınıflandırma çalışmaları ahlak konusunda oldukça sınırlı kalmıştır. Nasıl Müslüman olmanın, ibadetlerin belli şartları ve kriterleri varsa ahlaklı olmanın da belli şartları ve kriterleri olmalıdır.

Ahlak ve etik konusunda birkaç eser kaleme alan ve işlediği konularda sınıflandırmaya önem veren Prof. Cafer Sadık Yaran, bu konuya şu sorgulamayla giriş yapmıştır:

“İslamda Ahlakın Şartı Kaç?” da ne demek? Bir Müslüman için “imanın şartı” vardır, “İslamın şartı” vardır. “Ahlakın şartı” da nereden çıktı? Böyle bir soruya, bunca asır sonra ne gerek vardı? Bu, cevap verilmesi mümkün bir soru mudur ki, soruluyor?

¹² Kant, Pratik Usun Eleştirisi, s.48.

¹³ Kant, Pratik Usun Eleştirisi, s.17.

¹⁴ Kant, Pratik Usun Eleştirisi, s.109.

¹⁵ Erdem, Ahlaka Giriş, s.98.

¹⁶ Kant, Pratik Usun Eleştirisi, s.62.

Mümkün olsa bile, bir yararı var mıdır? Varsa nedir?” “İman ve ibadet açısından yeterli gözüken bir dindar/Müslüman, neden bunlara rağmen ahlaken kusurlu davranışlarda bulunabiliyor ya da ahlaken kendisinden beklenen daha mükemmel bir düzeyde olmayabiliyor?” İşte bu rahatsız edici ama realitesi inkar edilemeyen soru karşısında öne sürülebilecek çoğu bilindik bir sürü cevapla birlikte, onların geçerliliğini inkar etmeden, bizim derslerde tartışmaya açtığımız bir faktör daha vardır: “İslamın iman ve ibadet esasları her Müslümanın hiçbir zaman hatırından çıkmayacak sadelik, netlik ve belirginlik içinde iken, onun ahlak esasları, kolayca bellenebilecek ve her zaman hatırdan tutulup her tikel olay karşısında vicdanî yargıda kriter oluşturabilecek ve hatta kişiye o yönde sarsılmaz alışkanlıklar kazandırabilecek sadelik, netlik ve belirginlik içinde değildir.”¹⁷

Yaran, ahlakın şartlarını temellendirmede ise Nahl sûresinin 90. ayetini esas almıştır:

“Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla bakmayı emreder; hayasızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir.”

“Bu ayette, çok açık ve sade, sistematik olarak, üç erdem (fazilet), üç de erdemsizlik (rezilet) sayılmaktadır. Bu hali dikkate alınarak, İslam’da ahlakın şartının altı (6) olduğu, bunlardan üçünün erdemle, üçünün de erdemsizlikle ilgili olduğu söylenebilir.”¹⁸

Aynı yazara göre, yukarıdaki ayette ahlakın şartı altı (6) gibi görünse de erdemsizlikle ilgili olanların karşıtları dikkate alınarak genel olarak İslam’da ahlakın şartının dört (4) olduğu sonucuna varılabilir. Buna göre;

“1. Adalet: Her hak sahibine hakkını, hiçbir haksızlık yapmadan tam olarak vermektir. Davranış ve hükümde doğru olmak, hakka göre hüküm vermek, eşit olmak, eşit kılmak. (İlgili ayetler: 16: 90; 4: 135; 21: 47; 5: 8)

2. Dayanışma ve yardımlaşma (Muavenet, yardımseverlik, feragat): Yalnızca maddi değil, akla gelebilecek her konuda yardımlaşma. (İlgili ayetler: 5: 2; 41: 34; 3: 92; 89: 17-24; 92: 17-21)

3. İffet, özdenetim: (“Hayasızlık”ın karşıtı olan hayanın benzer bir kavramla ifadesi, kişinin elini, dilini, gözünü, kulağını ve genel olarak bütün bedeni ahlaka aykırı davranışlardan uzak tutmaktır. İffet kadın erkek herkes için geçerlidir ve yalnızca cinsel konularda değil ölçülü olma anlamında sosyal ve ekonomik ilişkilerde de söz konusudur. (İlgili ayetler: 2: 273; 4: 6; 24: 33,60; 91: 9)

4. Merhamet: (“Haddi aşma”manın biraz daha genelleştirilmiş ve sade ifadesi).¹⁹

İlahi kitaplarda ahlaki değerler daima en ön planda tutulmuştur: 1) Kibirlenmekten, riyakârlıktan ve hasetten uzak durmak, onurlu ve alçakgönüllü olmak, 2) Cana kıymamak, kimsesizlere ve yetimlere sahip çıkmak, 3) Zulmetmemek ve haksızlık yapmamak, ölçüyü tartıyı doğru yapmak, 4) Zina ve fuhuştan uzak durmak, her türlü iffetsizlikten, ölçüsüz-aşırı tutum ve davranışlardan uzak durmak, 5) Çalmamak ve yetim malı yememek, 6) Yalandan ve yalan şahitlikten uzak durmak, adil olmak, 7) Anne-baba ve yakınlarla hürmet etmek, 8) Yoksula ve yakına hakkını vermek, 9) İsrâf ve cimrilik etmemek, 10) Sarhoş olmamak ve bilgisizce iş yapmamak gibi. (Bkz. 2Bakara: 83-84; 4Nisa: 36-39, 135; 5Maide:8; 6En’am: 151-153; 17İsra: 23-39; 22Hacc: 30; 25Furkan: 72; 29Ankebut: 8)

¹⁷ Yaran, 36-38, İ.Ü., ilahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: 11.

¹⁸ Yaran, 53, İ.Ü., ilahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: 11.

¹⁹ Yaran, İslam’da Ahlakın şartı Kaç, 120, 122, 125-126.

Vahiy metninde yer alan bu buyruklar, ahlaki değerlerin bizzat kendisidir. İlahi kitaptaki diğer buyruklar işte bu ahlaki değerlerin ekseninde döner ve ahlaki değerler sayesinde güçlenir. Ritüele dönüşmüş ibadetler konusunu aksatmamaya çalışan pek çok kişi ne yazık ki bu değerler konusunda aynı hassasiyeti göstermemektedir.

Prof. Yaran ahlaki sorunlarımıza ise şöyle işaret etmiştir:

“Bize göre İslam dünyası için de geçerli olan şu sonuçların altını çizmekte yarar vardır: 1) Ahlak dilimiz karmaşa içindedir. 2) Ahlak konusundaki teorik kavrayışımızı kaybetmiş durumdayız. 3) Ahlak konusundaki pratik kavrayışımızı kaybetmiş durumdayız. 4) Sonuç olarak, ahlakın kendisine değil şekline sahibiz... Ahlaki konulardaki zihinsel bulanıklık ve dilsel karmaşıklık insanların doğru karar vermelerine, zaman zaman hataya düşebilmelerine yol açmaktadır.”²⁰

Ahlak, kesinlikle bir samimiyet ve şeffaflık içinde yaşanmalı. Ahlak, birtakım ahlaksızlıkların kapatılması için kullanılan bir kavram olamaz. Tıpkı, özgürlüğün, karşı tarafı ezmenin meşru kılınması için kullanılan bir kavram olmadığı gibi. Ahlak, kesinlikle bir samimiyet istiyor. Öyle bir samimiyet ki, içimizdeki eksiklikleri, içimizdeki çirkinlikleri öncelikle kendimize itiraf ederek, onlarla yüzleşerek, o yüzleşme doğrultusunda kendimizi geliştirmeye çabalayarak bir arada yaşamayı öğreneceğimiz bir samimiyet.²¹

İdeolojik taraf olma ve grup psikolojisi, bireylerin bizzat kendi iradeleriyle özgürce düşünme ve özgürce karar verme yeteneklerini gitgide köreltmektedir. İnsanın tercih etme, seçme özgürlüğü olmazsa, kendi iradesiyle hareket etme özgürlüğü yoksa orada ahlaktan ve ahlaki davranıştan söz etmek mümkün değildir. “Ancak istenç (irade) özgürlüğü ahlakla sıkı bir bağlantı içindedir. İşte yalnız insanda bulunan ahlak yükümlülüğünün kaynağı bu özgürlüktür.”²² İstenç **özerkliği** bütün ahlak yasalarının ve onlara uygun ödevlerin tek ilkesidir.²³

Yaran, başka çalışmasında ahlaki ilkeleri dört (4) maddede özetlemiştir:

1. Hak ilkesi: Ahlaken en öncelikli değer, varlıkların haklarıdır. Varlıklara haklarını vermek ve onlara haksızlık etmemek ahlaklılığın birinci koşulu, eşiği veya birinci basamağı, olmazsa olmazıdır. Burada varlıklar denmesinin sebebi, insan hakları başta olmak üzere, hayvanlar, bitkiler, doğal dünya gibi tüm fiziksel varlıkları topluca ifade etmesindendir... Hak, adalet erdeminin gereğidir; hak ilkesine riayet etmek de, adalet erdeminin gereğini yerine getirmektir... Öncelikli olan negatif yön, yapılmaması gerekenler; önemli olanınsa pozitif yön yani yapılması gerekenlerdir.²⁴

“(Ey insanoğlu,) yakın(ların)a hak(lar)ını ver; düşküne de, yolda kalmışa da; ama sakın (elindekini) anlamsız, amaçsız bir biçimde saçıp savurma.” (17İsra: 26)²⁵

2. İyilik ilkesi: En önemli ilke iyilik ilkesidir. Haklarla yalnız ahlak değil hukuk da ilgilenir. İyilik, fedakârlıkta bulunarak, fazladan ve karşılık beklemeden başkalarının

²⁰ Yaran, İslam’da Ahlakın şartı Kaç, 98-99

²¹ İnâ, 27032013, Akşam; <http://www.aksam.com.tr/yazarlar/icimizdeki-sonsuzluktan-gelen-ahlak/haber-181301>

²² Kant, Pratik Usun Eleştirisi, s.17.

²³ Kant, Pratik Usun Eleştirisi, s.59.

²⁴ Yaran, Ahlak ve Etik, 115; Kur’an’da ‘hak ilkesi’ gereği yapılmaması gereken negatif yöne örnekler: 2: 279; 17: 31-34; 4: 40; 18: 49; yine ‘hak ilkesi’ gereği yapılması gereken pozitif yöne örnekler: 17: 26,35; 16: 90; 4: 135.

²⁵ Ayrıca bkz. 30Rum: 38

lehine yaptığın takdire şayan davranışlardır. Ahlakın insanda geliştirmek ve sürekli kılmak istediği özellik budur. ²⁶

“Ve kim zerre kadar iyilik yapmışsa, onu(n karşılığını) görecektir, kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu(n karşılığını) görecektir.” (99Zilzal: 7-8).

3. **Sevgi ilkesi:** Severek, gönülden iyilik yapmak Hak zorunluluk, iyilik gereklilik, sevgi yetkinliktir ilkesidir. ²⁷

“De ki: “Ben buna karşı yakınlıkta sevgi dışında sizden hiçbir ücret istemiyorum.” Kim bir iyilik kazanırsa, biz ondaki iyiliği arttırırız.” (42Şura: 23).

4. **Ölçülülük ilkesi:** Tüm ahlaki tutum, davranış, karar ve eylemlerde ölçülü olmayı, aşırı gitmemek. Yerinde ve orta yollu davranışlar. İfrat ve tefritten kaçınma. ²⁸

“Davranışlarında ölçülü ve dengeli ol.” (31Lokman: 9).

“Ey iman edenler, Allah’ın sizin için helal kıldığı güzel şeyleri haram kılmayın ve haddi aşmayın. Şüphesiz Allah, haddi aşanları sevmez.” (5Maide: 87).

B) KÜLTÜRÜMÜZDE TAKVA

Kur’an, dindarlığın ölçüsünü ‘takva’nın derecesine bağlar. Takva ve ihlas, Türkçe’de ‘dindarlık’ anlamında sıklıkla kullanılan bir sözcüktür. Özellikle insanlara ait birtakım ruhani söz ve davranışlar bu sözcüklerle ifade edilir. Takvalı veya ihlaslı insan, takvalı veya ihlaslı duruş, çok takvalı veya çok ihlaslı gibi. Ne var ki bu kullanımlar Kur’an’daki anlamıyla pek örtüşmez. Kur’an’dan alınan bir sözcüğün, Kur’an’daki anlamına aykırı bir anlamda kullanılması, hem mantıksal açıdan bir çelişki, hem de bilgisizlikle bile olsa çıkar amaçlı kullanılıyorsa Kur’an kelimelerinin istismarı demektir.

Türkçe’deki kullanımıyla ‘takva’ ve ‘ihlas’, dindarlık görüntüsünü ortaya koyan söz ve davranışlardır. Bunlar halk kültüründe; ruhani bir ses tonuyla, içinde ‘Allah’ sözcüğünün telaffuz edildiği veya dini kavramların yer aldığı birtakım kelimelerle ortaya konur. Bunlar rasgele değil sıklıkla tekrarlanan, ‘Maşallah’, ‘İnşaallah’, ‘Allah’ın izniyle’, ‘Hakkını helal et’, ‘Allah razı olsun’, ‘Mübarek’, ‘Sallallahu aleyhi ve sellem’, ‘Aleyhis salatu ves selam’, ‘Radiyallahu anh’, ‘Efendimiz’, ‘Kainatın efendisi’, ‘Alemlerin efendisi’, ‘Fahru kainat’ vd. ifadelerdir.

Yine halk kültüründe ‘takva’ ve ‘ihlas’, yalnızca sözlüklerle ortaya konmaz. Edepli davranışlar olarak görülen ağırbaşlılık, samimi, içten, sakın, çekinik ve içe kapanık duruşlar, oturuşlar, bakışlar ve bu doğrultudaki el kol hareketleri ve yürüyüşler de halk arasında ‘takva’ veya ‘ihlas’ olarak değerlendirilir.

Herhangi bir ortamda kullanılan bu ve benzeri sözcüklerle, çekinik davranışlar, buğulu ses tonuyla ortama ruhani bir hava egemen olur. Böyle bir atmosferde, sorgulamalar, itirazlar, akıl yürütmeler, kanıt aramalar ruhani atmosferi bozucu olarak görüldüğü için takvadan veya ihlastan uzak ve hatta takva veya ihlas karşıtı eylemler olarak görülür.

²⁶ Yaran, Ahlak ve Etik, 117; Kur’an’da ‘iyilik ilkesi’ne örnekler: 99: 7-8; 3: 104; 5: 2; 2: 148.

²⁷ Yaran, Ahlak ve Etik, 118; Kur’an’da ‘sevgi ilkesi’ne örnekler: 59: 9; 3: 119; 9: 71; 7: 56; 42: 23.

²⁸ Yaran, Ahlak ve Etik, 119; Kur’an’da ‘ölçülülük ilkesi’ne örnekler: 17: 110; 25: 67; 5: 2,87; 2: 286; Dört ilkenin kanıtı: 60: 8 (s.120).

Oluşturulan ruhani atmosferde, mübah (özgürlük alanına giren) söz, davranış, yeme, içme, giyinme, gezme ve diğer hareketler gibi eylemlere sınırlama veya kısıtlama getirilerek veya bunlar çirkin gösterilerek takvanın veya ihlasın daha pekişeceğine inanılır. Dinin bireysel özgürlük alanını daraltıcı bu anlayışla, yine kişisel boyutta kalan nafile namazlar, nafile oruçlar, nafile haclar yoğun biçimde teşvik edilerek bu yolla takvanın veya ihlasın doruğa çıkacağına inanılır. İkinci şahısları ilgilendiren yardımlaşma ve dayanışmaya yönelik ciddi bir teşvik veya özendirme göze çarpmaz. Yardımlaşma ve dayanışma konusunda en fazla teşvik, yalnızca grubun has elemanlarına yönelik hizmetten ibarettir.

Ruhani sözcüklere, ruhani davranışlara ve nafileleri çoğaltmaya indirgenen takvayla, bunları icra etmekle pek bir şey kaybetmeyeceğine, bu yolla güç ve itibar kazanacağına inanan ve kişilik sorunu yaşayan çoğu insanı; gösterişçi dindarlığa, sahte tevazu gösterisine ve ikiyüzlü davranışlara mecbur ve mahkûm eder.

Gösteriş ve olumsuz ahlâk (veya ahlâk-dışı davranış ²⁹) örneği olarak gösterişçi dindarlık, fertten başlayıp topluma sirayet eden, bir ucu ferde, diğer ucu topluma bağlı olan, fertten topluma, toplumdan ferde sürekli karşılıklı olarak gidip gelen toplumsal bir olgudur. ³⁰

C) KUR'AN'DA TAKVA VE İHLAS

Arapça bir sözcük olan '**takva**' Kur'an'da 17 yerde, türevleriyle birlikte toplam 257 yerde kullanılmıştır. Bu kelimeye ait **VKY** kökü, 'birisini veya bir şeyi kötülükten veya zarar görmekten korumak' anlamına gelmektedir. ³¹

Bu sözcüğün verdiği mesaj, kişinin; her türlü kötülüğe, fitneye, şer, zararlı, tehlikeli ve yanlış olana karşı kendisini korumasıdır. Bu kökten yola çıkarak **takvanın; Allah bilinciyle içdisiplinli, özdenetimli, otokontrollü, irade kontrollü ve sorumlu bir hayat sürdürmek için Allah'ın bildirdiği 'korunma yolları'** olduğunu söyleyebiliriz.

'**İhlas**' Arapça kökenli bir sözcüktür. Kur'an'da fiil ve isim hali 22 yerde, türevleriyle birlikte toplam 31 yerde kullanılmıştır. Kelimenin kökü **HLS**'dir. Bu kök, Türkçe'deki '**halis**' sözcüğüyle yakın anlamlara sahiptir. Buna göre, '**hâlis**' sözcüğü, yabancı birtakım katkı maddeleriyle özneteliği bozulmamış, saf, arı-duru anlamına gelmektedir. '**İhlas**' ise **kişinin düşüncelerini, inançlarını, duygularını ve davranışlarını her türlü yanıştan, kirden, hurafeden, batıl inanç ve inanıştan, bidatten, uydurmadan, ikiyüzlülükten, sahtelikten, şirkten, nifaktan uzak tutması, katıksız, saf-doğal, doğru-dürüst, samimi-içten bir hayat sürmesidir.** ³²

1a. Takvanın Önemi

Takva, Kur'an genelinde son derece önemli, anahtar bir kavramdır. Bunu ortaya koyan pek çok gösterge vardır. Bazıları şunlardır:

²⁹ Bkz. Güngör, Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk, s. 62-63 vd.

³⁰ Okumuş, Gösterişçi Dindarlık, 17

³¹ (Bkz. Lane, VKY maddesi.)

³² Bkz. Lane, HLS maddesi.

a) Bütün peygamberler ve onların takipçilerinden **takvaları** olmaları istenmiştir. (4Nisa: 131)

b) Allah’a göre insanların değeri **takvayla** ölçülür. (49Hucurat: 13)

c) **Takva** işin ve ilahi buyruğun özüdür, aslıdır. ³³

d) Cennet’i hak edenler ³⁴, kurtulacak olanlar ³⁵ ve ateşten uzak tutulanlar yalnızca **takva sahipleri**dir. (92Leyl: 17)

e) Ancak **takva sahipleri**, hak-batıl, adalet-zulüm ayrımının farkındadırlar. (8Enfal: 29)

f) Allah’ın dostları, gerçekten **takva sahibi** olanlardır. ³⁶ Allah, **takva sahipleri**yle beraberdir. (16Nahl: 128)

g) **Takva**, güç ölçüsünce sorumlu olunan bir konudur. (64Teğabun: 16) Ancak **takvada** yarışmak övülmüştür. (5Maide: 3)

1b. İhlasın Önemi

Ciddi yanlış yapma durumunda, ancak dinlerini (düşüncelerini, inançlarını ve yaşamlarını) her türlü kirden, hurafeden ve batıl inançtan temizleyenlerin tövbeleri kabul edilmektedir. ³⁷

İnsanın duaları ancak, kendi dinini (düşüncesini, inancını ve yaşamını) her türlü kirden, hurafeden, batıl inançtan, saçmalıktan, sahtelikten, yalandan dolandan, haksızlıktan temizlemesi durumunda kabul edilebilir. ³⁸

2) Takva Konuları (Korunma Yolları)

Takva, Allah’ın ‘yapmayın’ diye bildirdiği sınırlara riayet etmektir. ³⁹

2a. Takva Konusuyla İlgili Sınırlamalara (haramlara) Örnekler:

- **Takva**, Allah’tan başka ilah kabul etmemektir. (16Nahl: 2)
- **Takva**, Allah’a olan bağlılığı bozmamaktır. (5Maide: 7)
- **Takva**, yalan şahitlikte bulunmamaktır. (5Maide: 108)
- **Takva**, yetim malı yememektir. (4Nisa: 9-10)
- **Takva**, saldırganlıktan, düşmanlıktan ve büyük günah diye bildirilen şeylerden uzak durmaktır. (5Maide: 2; 58Mücadele: 9)
- **Takva**; insanlarla alay etmekten, onları küçümsemekten, kötü zandan ve gıybetten kaçınmaktır. (49Hucurat: 11-12)

³³ 2Bakara: 197; 7A’raf: 26; 9Tövbe: 108-109; 20Taha: 132; 22Hacc: 37.

³⁴ Bkz. 13Ra’d: 35; 19Meryem: 63; 39Zümer: 73; 47Muhammed: 15.

³⁵ Bkz. 7A’raf: 156; 19Meryem: 72; 27Neml: 53; 39Zümer: 61; 41Fussilet: 18.

³⁶ Bkz. 10Yunus: 62-63.

³⁷ Bkz. 4Nisa: 146.

³⁸ 7A’raf: 29; 10Yunus: 22.

³⁹ Bkz. 2Bakara: 179,183,187,189,194,196-197,203,224,278; 5Maide: 2; 9Tövbe: 115; 22Hacc: 32.

- **Takva**, öfkeye kapılıp adaletten sapmamaktır. (5Maide: 8)
- **Takva**, din konusunda grup grup olmamaktır. (6En'am: 153; 23Mu'minin: 52; 30Rum: 30-31)
- **Takva**, kötü insanları dost-veli olarak görmemektir. (5Maide: 57)
- **Takva**, kadınlara haksızlık yapmamaktır. (2Bakara: 223,231,233,237; 4Nisa: 128-129)
- **Takva**, yeminini kötüye kullanmamaktır. (2Bakara: 224)
- **Takva**, yapılan yanlışın çabucak dönmesidir. (7A'raf: 164,201; 20Taha: 113)
- **Takva**, tefecilik faizinden uzak durmaktır. (2Bakara: 278; 3Al-i İmran: 130);
- **Takva**, borç ilişkilerinde iki tarafa da haksızlık yapmamaktır. (2Bakara: 282)
- **Takva**, miras dağıtımında haksızlık yapmamaktır. (4Nisa: 9),
- **Takva**, haram yiyeceklerden uzak durmaktır. (5Maide: 3)
- **Takva**, cinayet ve yaralamalarda kısıstan kaçınmamaktır. (2Bakara: 178-179)
- **Takva**, hac döneminde avlanmamaktır. (5Maide: 96)

2b. Takva Konusuyla İlgili İlâhi Taleplere (buyruklara) Örnekler:

- **Takva**, Allah'ın kitabına uygun davranmaktır. (6En'am: 155; 7A'raf: 171)
- **Takva**, geleceği, işin sonunu düşünmektir. (59Haşr: 18)
- **Takva**, Allah'ın ayetlerini ciddiye almaktır. (2Bakara: 41,63; 49Hucurat: 3).
- **Takva**, insan ilişkilerinde ve akrabalık konusunda sorumlu davranmaktır. (4Nisa: 1)
- **Takva**, insanların arasını düzeltmektir. (8Enfal: 1; 49Hucurat: 10)
- **Takva**, dürüst insanların yanında yer almaktır. (9Tövbe: 119)
- **Takva**, Allah yolunda mücadele vermektir. (5Maide: 35)
- **Takva**, namazı kılmak (6En'am: 72) ve zekatı vermektir. (7A'raf: 156)
- **Takva**, sağlam söz söylemektir. (33Ahzab: 70)
- **Takva**, Peygamberin adaletine güvenmektir. (59Haşr: 7)
- **Takva**, helal olandan yemektir. (5Maide: 88; 8Enfal: 69)

3) Kimler Takva Sahibidir veya Değildir?

- Gerçekten **takva sahipleri**; açıktan ve gizli durumlarda da Allah'a, ilâhi adalete ve hakka inananlardır. (2Bakara: 3-4,177)
- Gerçekten **takva sahipleri**, hakkı ve doğruyu getiren ve bunu onaylayanlardır. (39Zümer: 33)
- Gerçekten **takva sahipleri**; malını gönülden yakın akrabaya, fakirlere, yetimlere, yolda kalmışlara, isteyenlere ve esaret altındakilere verenlerdir. (2Bakara: 177)
- En **takvalı** kişi, Rabbini rızası dışında hiçbir karşılık beklemeden servetini (malını) muhtaçlara vererek arınandır. (92Leyl: 17-20)
- Gerçekten **takva sahipleri**; sözlerine ve ahitlerine bağlıdırlar. (2Bakara: 177)
- Gerçekten **takva sahipleri**; namazlarını kılan ve zekâtlarını verenlerdir. (2Bakara: 3,177)
- Gerçekten **takva sahipleri**; bollukta ve darlıkta infak ederler. (2Bakara: 3; 3Al-i İmran: 134; 64Teğabun: 16),
- Gerçekten **takva**, evlilikte ve boşanmada eşlerin birbirinin hak ve hukukunu korumasıdır. (2Bakara: 223-241; 4Nisa: 128-129; 60Mumtahine: 11; 65Talak: 1)
- Gerçekten **takva sahipleri**; zinadan uzak duranıdır. (19Meryem: 18)
- Gerçekten **takva sahipleri**; öfkelerine hâkim olurlar. (2Bakara: 177; 3Al-i İmran: 134)

- Gerçekten **takva sahipleri**; insanları affederler. (2Bakara: 177; 3Al-i İmran: 134)
- Gerçekten **takva sahipleri**; sıkıntı, zorluk ve şiddetli zorlukta sabırlıdır. (2Bakara: 177)
- Gerçekten **takva sahipleri**; başkalarına kötülük yaptıkları veya kendilerine haksızlık ettikleri zaman Allah'ı hatırlayarak hemen tövbe ederler ve günahlarının bağışlanmasını dilerler, kötülükte ısrar etmezler. (3Al-i İmran: 134)
- Gerçekten **takva sahipleri**; sağlam konuşurlar. (33Ahzab: 70)
- Gerçekten **takva sahipleri**; gerçekten doğru yolu bulanlardır. (2Bakara: 5; 39Zümer: 57)
- İnsan ilişkilerinde **takva**, başkalarını rahatsız edici ve onlara zarar verici söz ve davranışlardan kaçınmaktır.
- Ahitlerini ve sözlerini bozanlar **takva sahipleri** değiller. (8Enfal: 56)
- Katiller **takva sahibi** değildirler. (5Maide: 27, 32-35)

D) TAKVA KONUSUNDAKİ SAPMALAR

Allah'ın insanlardan istediği **takva**, insanların her türlü kötülüğe karşı 'korunma yolları'dır. İşte bunlar; şirk koşturmak, ikiyüzlü davranmamak, yalan şahitlikte bulunmamak, her işte ilahi adalet bilinciyle işin sonunu düşünmek, dinde kavgalamamak, yemini (Allah'ı ve dini) kullanmamak (istismar etmemek), vahyin inşa ettiği ilkeleri tersyüz edenleri veli (yönlendirici dost) olarak görmemek, yetim malı yememek, haksızlık yapmamak, haramlardan uzak durmak, yanlışta ısrar etmemek, vahye bağlı kalmak, insan ilişkilerinde sorumlu davranmak, anlaşmazlıklarda adil biçimde insanların arasını düzeltmek, doğru ve dürüst insanların yanında yer almak, her yerde hak ve adalet mücadelesi vermek, her yerde doğrudan yana olmak, namaz kılıp zekat vermek, bollukta ve darlıkta infak etmek, Allah'ın vereceği karşılık dışında kimseden hiçbir karşılık beklemeden gönülden gelerek muhtaçları ve kimsesizleri gözetmek, kadınların haklarını çiğnememek, helal olandan yemek, sözüne ve ahdine bağlı kalmaktır.

Evet, '**takva**', insanları zulümlere, kötülüklere, haksızlıklara, tehlikelere karşı **çeşitli konularda koruyacak birer tedbirler ve güvenlik paketi iken** insanların yararına, onları geliştirici, toplumları kalkındırıcı, onlara güven, huzur ve mutluluk getirici değerler manzumesi iken **takvanın** anlamı tersyüz edilmiştir.

Giyim konusunda **takva**, Allah bilinciyle karşıt cinsi tahrik edici, taciz edici ve teşhir edici her türlü tutum ve davranıştan kaçınmaktır. Yoksa **takva** elbisesi, bir kumaş parçası değildir. **Takva** elbisesi, ilgili konuda sorumlu davranmaktır.

Takvalı olmak, gerçek anlamından koparılmış, çokça nafie namazlar, nafie oruçlar ve nafie haclara indirgenmiştir. Her türlü rahatsız edici, kötü ve zararlı söz ve davranıştan kaçınmak yerine ruhani sözcükleri tekrarlamak, ruhani giysiler, ruhani duruşlar, ruhani ses tonu, daha dindarlaşma adına dünya nimetlerinden uzaklaşarak ruhbanca yaşamak, adeta yemeyen, içmeyen, eğlenmeyen, evlenmeyen kusursuz ve kutsal insan görüntüsü vermek gibi bir anlam halkın belleğine kazınmıştır. Allah'ın Elçisi, insanlara, sabah akşam, adeta yirmi dört saatini salt namazla ve oruçla geçiren ve başka hiçbir iş yapmayan insanüstü bir varlık olarak tanıtılmıştır.

"Gösterişçi dindarlıkta, toplumun din veya dindarlığını kötüye kullanmak, toplumun dinî inanç, duygu ve hassasiyetlerinden yararlanmak esastır. Gerek kısmî gerekse pür

gösterişte aslolan, kısmen veya tamamen Allah'ın adını kullanarak aldatmak, Allah ile aldatmaktır. Bir tür hîle-i şer'iyye, yani görünüşte kanuna/hukuka karşı hukukî hîle/çare olan gösterişçi dindarlığın temelinde, aslında gösterişçinin çeşitli amaçlar uğruna, kendi üzerinde güzel hasletleri, ibadetleri, dinî eylemleri göstermek suretiyle insanların kalplerinde taht kurmak yatmaktadır. Bu durumda gösterişçi dindarlık, dindarlık sunumunda bulunarak insanların dindarlıklarından, dinî inanç, duygu ve zihniyetlerinden bir şekilde yararlanmak, toplumun dinini/dindarlığını sömürmek, suistimal etmek, yani istismar etmek; Allah adına ve Allah adıyla insanları aldatmak anlamına gelmektedir. Bu nedenle gösterişçi dindarlığın bir din istismarı örneği olduğu söylenebilir.”⁴⁰

İslami bir temele dayanmayan bu gösterişçi dindarlık modeli, kişinin kendisine ve çevresine maddi veya manevi çıkar sağlamakdan öte insan dünyasına hiçbir anlamlı katkı sunmamıştır. Bu görsel dindarlık modeli, insanların akıl yürütmesini, düşünmesini, sorgulamasını, hak arayışını, kendi iradesiyle gerçeği bulmasını ve sahiplenmesini engellemiştir.

Nafile namazlardan ve nafile oruçlardan sık sık söz edenler, nedense farz olan zekât ve infaktan pek söz etmemektedirler. Nafile namazları ve nafile oruçları '**takva**' olarak nitelemektedirler. Oysa **takva**; her türlü kötülükten, şirkten, ikiyüzlülüktan, kibirden, riyan, iftiradan, yalandan dolandan, sahtekârlıktan, zulümden, haksızlıktan, yolsuzluktan, hırsızlıktan, hileden, entrikadan, zarar vermekten, bir başkasını rahatsız etmekten, cana kıymaktan, insan onurunu zedelemekten uzak durmaktır. Kısaca **takva**; gösterişçi dindarlık, sahte tevazu değil her türlü yanlıştan kaçınmadır.

Dünyanın bütün ülkelerinde Hinduizm'de, Budizm'de, Taoizm'de, Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve Müslümanlıkta ne yazık ki insanların çoğu, uğradıkları haksızlıklar, yolsuzluklar gibi haramlarla, yokluklar ve yoksullukla boğuşurken sabah akşam nafileleri teşvik edenler, günden güne madden güç ve manen itibar kazanıyorlar. İtibarlarını ve maddi güçlerini korumak için çevrelerine kalın ve yüksek surlar ve duvarlar örüyorlar. Örülen surlara yaklaşmak bu güç sahiplerince yasaklanıyor, görünmez duvarların arkasında, halkı oyalayıcı uydurma kurallar ihdas ediliyor ve güçlerini pekiştirici yasakla(mala)rıyla etraflarına barikatlar kuruluyor.

9Tövbe, 34'de bildirildiği gibi, önce haksız yollarla edindikleri mal, para, itibar ve insan gücüyle güçlü hale gelmek ve güçlerini muhafaza edebilmek için yasaklar ve barikatlar oluşturmak istiyorlar:

"Ey inananlar! Dini otoritelerin (rahiplerin) ve dünyevi otoritelerin (hahamların) çoğu, insanların mal varlıklarını haksız yere yerler ve Allah yolundan uzaklaştırırlar /engellerler. Altını ve gümüşü (parayı) biriktirip Allah yolunda (Allah'ın belirlediği alanlarda) harcamayanlar var ya, onları can yakıcı bir azabın beklediğini müjdele."

İslam; zayıfın, yoksulun, mağdur ve mazlumun korunmasını ve güçlenmesini isterken, dindarlık görüntüsüyle ortaya çıkan bir sınıf, bu alanı kapamak, gizlemek, örtmek ve es geçmek istiyor. Yoksula yardımı bir buyruk olarak görenlerin önemli bir kısmı da, ne yazık ki bu konuda çok iyi bir matematikçi oluyor. % 2.5 (1/40)'tan ödün vermiyor.

Namaz, oruç, hac gibi konularda emredilenin dışında bunları artırmayı bir övünç kaynağı olarak görenler ve bunu yayanlar, iş; açlara, yoksullara, evsizlere gelince, iş, zekât ve infaka gelince, % 2.5 (1/40) zekâtını verince villalarda, yatlarda yaşamayı, jeep,

⁴⁰ Okumuş, Gösterişçi Dindarlık, s.88.

helikopter ve uçak sahibi olmayı mubah addediyorlar. Nafilelerde örnek aldıklarını iddia ettikleri Allah Elçisi'ni, iş, zekât vermeye, yardımlaşmaya gelince onun gibi olamayacakları bahanesinin arkasına sığınarak es geçiyorlar. 3-5 milyarlık ayakkabı giymenin, 300-500 milyarlık araçlara binmenin, 3-5 trilyonluk evlerde oturmanın meşruiyetini savunuyorlar. Altın yüzüğün haramlığını savunurlarken 300-500 milyarlık takılar takmayı bir hak olarak görüyorlar.

“Müslümanlar en iyisine layıktır” mantığından yola çıkarak komşusu açken karınlarını tıka basa doyurmayı İslam zannediyorlar. Oysa İslam; açların, sokaklarda kalan evsizlerin ve barınaksızların, hayati sorunları olan insanların eğer maddi imkânsızlıktan dolayı ölümle yüzyüze gelmeleri söz konusu ise, böyle bir durumda, varlık içinde yüzmeyi dini yalanlama nitelemesiyle mahkûm eder.

“Hiç dini yalanlayan (birini) tasavvur edebilir misin? İşte böyle biridir, yetimi itip kakan. Yoksulu doyurmaya teşvik etmeyen /gayret göstermeyen. Yazıklar olsun şu namaz kılıp duranlara. Ki onlar, namazlarında yanılıdadırlar. Onlar gösteriş (riyakârlık) yapmaktadırlar. Üstelik onlar, temel ihtiyaç maddelerini bile engellerler!” (107Maun: 1-7. Ayetler)

Bu sûreye göre itilip kakılan yetim, kimsesiz ve sahipsizdir. Dışlanan, itilip kakılan yetimler, kimsesizler ve sahipsizler, dini yalanlamanın en önemli bir göstergesidir. Bu eylemi yapmak, buna izin vermek, gücü yettiği halde buna engel olmamak;

a) 4Nisa: 135'e göre şahitliğin gereğini yerine getirmemekle,

b) 5Maide: 79'a göre, ***“İşledikleri kötülüklerden birbirlerini engellemezlerdi”*** ayetine muhatap ve

c) ***“Sizden birisi bir kötülük görürse onu fiilen durdursun, fiilen durduramıyorsa sözlü olarak müdahale etsin...”*** hadisiyle ⁴¹ ve

d) Aynı zamanda 107Maun sûresinde dini yalanlamakla eş tutulmuştur.

Maûn sûresinde dini yalanlamakla suçlanan ikinci konu yoksulu doyurmaya teşvik etmemek /gayret göstermemektir. Burada ifade edilen yoksul (miskin) açlık sorunu olan insandır. Demek ki doyurulması gerekmektedir, açıtır. Ortada ölümcül bir durum vardır. Bu ayete göre, hayati bir orunla yüz yüze olan bir insan, ister açlık olsun, ister susuzluk olsun, ister barınma, ister giyinme, eğer yardım ulaşmazsa ölümle yüz yüze gelecek bir insan varsa, onun kimliğine, dinine, diline, milliyetine bakmaksızın yardım ulaştırılması zorunludur. Bu durumu bildiği halde el uzatmamak dini yalanlamakla eş tutulmuştur.

Maûn sûresinde dikkat edilirse Allah'ın dini yalanlamakla tehdit ettiği kişilerin;

a) İlk özellikleri yetim, sahipsiz ve kimsesizi dışlamaları veya buna göz yummaları,

b) Sonra açlık, susuzluk gibi hayati sorunları olan insanları görmezden gelmeleridir. İlginçtir,

c) Bundan sonraki özellikleri olarak namazlarına, ibadetlerine büyük bir yanılğı içinde riya karıştırmaları, gösterişçi bir tutum sergilemeleri dile getirilir. Oysa gösteriş, farz ibadetlerde değil daha ziyade nafilelerde ortaya çıkar. Çünkü farz ibadetler, çoğu kere toplu halde yapılır ve herkes birbirinin namaz kıldığını bilir.

⁴¹ Hadis No: 89; Buhari, Melâhim 17, (4340); Müslim, İman 78 (49); Ebu Dâvud; Salâtu'l-İydeyn 248 (1140); Tirmizî, Fiten 11 (2173); Nesâî, 17 (8, 111); İbnu Mâce, Fiten 20, (4013).

d) Son olarak sûrede dini yalanlayanların insani yardımlardan men ettiklerinden söz edilir. Kısaca konu yine mazlumlara, mağdurlara, yoksullara ve fakirlere dönmektedir.

“İman ve farzları eda etmekte gösterişçi olmayıp sünnet ve nafilelerle riyakârlık eden kimsenin gösterişçi dindarlığı, gösterişçi, bu tür ibadetleri yapmasa bile günah işlemiş olmaz; ama bunları çeşitli amaçlarla halk arasında gösteriş yollu yapar.”⁴²

“Riya, şirkin bir gereği olarak birliği bozar, sosyal şirki doğurur, toplumda ayrılık tohumlarının ekilip filizlenmesine yol açarken ihlas tevhidi temelde, insanları sosyal şirkten korur, parçalanmaktan uzak tutar. İhlas, insanları şirk ve küfürden uzaklaştırır ve toplumun seçkin-samimî birer fertleri yapar.”⁴³

İhlâs, insanları şirk ve küfürden uzaklaştırır ve onları toplumun seçkin birer ferdi yapar.”⁴⁴

Günümüzde yaşayan insanlardan örnek vermek gerekirse halkın büyük çoğunluğu teşkil eden işçiler ve memurlar, eğer babalarından kalma bir miras sahibi değil iseler, büyük ölçüde bir ev, araba veya iş sahibi olmaları çok zordur. Bu insanlar ancak, bir bankadan kredi alarak ev veya araba sahibi olabilirler. Nitekim çoğu ev, araba veya iş sahibi, banka kredisini kullanarak bunlara sahip olabilmıştır. Banka kredisi ancak, yüksek faizlerle alınabilmektedir. Bunun sonucu borç batağına düşen, iflas eden, aile faciaları yaşayan, intihar eden, umutlarını kumarda, piyangolarda ve türbelerde arayan insanların sayısı oldukça fazladır.

Bütün dinlerde tefecilik ve onun faizini kullanmak haramdır. Yahudilikte de, Hristiyanlıkta da, Hinduizm’de de, Müslümanlıkta da tefecilik faizi haramdır. Ne dersiniz, ülkemizde ve dünyanın diğer ülkelerinde faizsiz borç verecek varlıklı, zengin dindar insanlar yok mudur? Varsa havralarda, kiliselerde ve camilerde kendi din mensuplarına nafile ibadetler konusunda sabah akşam vaaz verilirken neden açıkça haram olan bir konuda aynı duyarlılık gösterilmez? Neden dini otoriteler ve zengin dindarlar maddi yardımlar konusunda bir havuz oluşturup yoksul ve yoksun insanların faiz batağına düşmeden oradan borç almalarına fırsat sağlamazlar ki?! Oysa Kur’an, yalnızca borç vermekten söz etmez, aynı zamanda karşılıksız /geri dönüşümsüz borç (karz hasene) vermeyi teşvik eder.⁴⁵

Allah Elçisi; kimsesizin, yoksulun, mağdurun ve mazlumun dilini, milliyetini ve hatta dinini bile sorgulamadan yapabileceği yardımı en üst düzeyde, en üst yüzdeyle yaparken, diğer konularda yüzdeleri artıranlar, iş, güçten paylaşma gelince, evsizleri barksızları, açları sefilleri görmezden geliyorlar. Nafile ibadetleri ve nafile oruçları artıranlar, tefeci faizine bulaşmak zorunda kalanları görmezden gelerek, tefeci faizin apaçık haramlığına rağmen görmez, duymaz ve dilsiz oluyorlar.

Oysa tefeciler, insanların zor günlerinden yararlanarak ve onların çaresizliklerini kullanarak onları borç batağına sürüklüyorlar. Hatta borç batağına sürüklenmeleri işlerine daha bir geliyor ve bu yolla kat be kat büyük vurgunlar vuruyor ve insanların ocaklarını söndürüyorlar. Kur’an’da ‘**takva**’ böyle bir haksızlığın önüne geçmek olarak takdim edilmiştir.⁴⁶ Hatta en **takvalı** kişi, “**Rabbini rızası dışında hiçbir karşılık**

⁴² Okumuş, Gösterişçi Dindarlık, s.50.

⁴³ Okumuş, Gösterişçi Dindarlık, s.126.

⁴⁴ Erdem, Sondevir Osmanlı Ulemasında Ahlak, s.162.

⁴⁵ Bkz. 2Bakara: 245; 5Maide: 12; 57Hadid: 11,18; 64Teğabun: 17; 73Müzzemmil: 20.

⁴⁶ Bkz. 2Bakara: 177,278; 3Al-i İmran: 130.

beklemeden servetini (malını) muhtaçlara vererek arınandır” ⁴⁷ diye bildirilerek **takva**, namazdan daha ziyade zekâtla ilişkilendirilmiştir.

Sahi, tefeci faiziyle insanlar haksızlığa uğramıyorlar mı? Sahi, bu durumda en büyük **takva**, insanların, haksızlığa ve zulme uğramalarına engel olmaktan geçmez mi? O yüzden Kur’an, namaza verilen yerden daha fazlasını, belki üç-beş katını zekatla; zekatın yan kavramları olan infak, sadaka, karz, yardım, verme ve borç verme gibi kavramlarla inananlara hatırlatır. O yüzden, infak ve tefecilik faizi birbirinin karşıtı, panzehiri olarak sunulur. ⁴⁸ Kur’an, tefecilik faizini yasaklarken, şu ifadeyi kullanır: **“Böylece ne zulmetmiş (haksızlık etmiş) olursunuz, ne de zulme (haksızlığa) uğramış olursunuz.”** (Bakara, 279)

D) SONUÇ

Takva, Kur’an’da son derece merkezi bir konuma sahiptir. Bütün peygamberler tarafından ve tüm insanlardan talep edilmiştir. İnsanların kalitesini ölçmede adeta bir turnusol kağıt gibidir. İslam’ın özü, ilahi buyrukların nüvesi olan ahlaki erdemlerdir,

Takva sahipleri, bilinç düzeyleri yüksek ve Allah’a en yakın olanlardır. **Takva sahipleri**, özel, kutsal ve ayrıcalıklı bir sınıf değildir. Yukarıda takvaya ait özelliklere sahip olan herkes, bu özelliklerini koruduğu ölçüde **takva sahibidir**. Bu özellik, herhangi bir sınıfın, soyun, kabilenin tekelinde değildir.

Kur’an’da **takva** konusunun kapsamı incelendiğinde **takva**, boynu eğik veya ezik dolaşmak değildir, olur olmaz, yerli-yersiz her yerde Allah sözcüğünü kullanarak dindar görüntüsü çizmek de değildir. **Takva**, her konuda sorumlu davranmak, Rabbimizin sakındırdığı konularda Allah bilinciyle iç disiplimli, öz denetimli ve sorumlu davranmaktır. Allah bilinci derken şunu kast ediyorum. Sorumlu davrandığım takdirde Allah’ın, sorunlarımı çözmemde bana yardımcı olacağının, yanlış yapıp bunu sürdürdüğüm takdirde her şeyin sahibi yüce efendimiz olan Allah’ın, bu yapıları karşılıksız bırakmayacağını, birtakım sıkıntıların başlayacağını veya devam edeceğini bilincinde olmaktır.

KAYNAKÇA

Kur’an-ı Kerim.

Kütübü Sitte, Akçağ Yayınları.

Prof. Ahmet Cevizci, Felsefe Terimleri Sözlüğü, Paradigma, 2003, İstanbul.

Prof. Ahmet İnam, 27.03.2013, Akşam Gazetesi.

Prof. Bedi Akarsu, Felsefe Terimleri Sözlüğü, İnkılap Yay, 1998, İstanbul.

Prof. Cafer Sadık Yaran, Ahlak ve Etik, Rağbet Yay., 2010, İstanbul

Prof. Cafer Sadık Yaran, İslam’da Ahlakın Şartı Kaç (Dört Temel İslami Erdem), Elif Yay., 2005, İstanbul.

Prof. Cafer Sadık Yaran, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: 11, Yıl: 2005

Prof. Ejder Okumuş, Gösterişçi Dindarlık, Özgü Yayınları, 2005, İstanbul.

Prof. Erol Güngör, Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk, Ötüken Yay, İstanbul 1995,

Prof. Hüsamettin Erdem, Ahlaka Giriş, 1994, Konya

Prof. Hüsamettin Erdem, Sondevir Osmanlı Ulemasında Ahlak,

Immanuel Kant, Pratik Usun Eleştirisi, İsmet Zeki Eyüpoğlu, Say, 2001, İstanbul.

Lane, Arabic-English Lexicon Dictionary.

15.09.2013
Turgut ÇİFTÇİ

⁴⁷ Bkz. 92Leyl: 17-20.

⁴⁸ Bkz. Kur’an, 270-282 arası.